

Otázky sucha z pohledu zásobování pitnou vodou

Vystoupení předsedy představenstva SOVAK ČR Františka Baráka na konferenci Financování vodárenské infrastruktury v Praze dne 9. 2. 2017

Vážené dámy, vážení pánové,

budu hovořit o řešení krizových otázek sucha z pohledu zásobování obyvatel pitnou vodou v České republice.

Je to moderní a populistické téma, ke kterému dnes hovoří mnoho těch, kteří o tom málo vědí. V úvodu zmíním, že zásadními předpoklady pro zásobování obyvatel pitnou vodou je dostatek zdrojů surové vody, tedy zdrojů povrchových a podzemních, a dále konstantně provozuschopná vodárenská infrastruktura, to jsou vodovodní a kanalizační sítě, úpravný a čistírný a další technologie nezbytné pro zajištění vodárenských služeb.

Musím dodat jedno podstatné, **obor vodovodů a kanalizací vodu nespotřebovává, jen si ji na určitý okamžik půjčuje, aby ji následně, a to v poměrně blízké vzdálenosti od odběru, vrátil zpět do přírody.** Mimochodem, vodárenské společnosti vyčistí a vrátí do přírody podstatně více vody, než kolik ji odeberou ze zdrojů.

Zásadní řešením pro zajištění dostatečného množství surové vody nezbytné pro výrobu pitné vody a následující zásobování obyvatel pitnou vodou v České republice jsou **opatření vedoucí k zadržení vody v krajině** ve stávajících nádržích a **výstavba nádrží nových** v blízkosti hlavních přivaděčů. Velmi významné z hlediska zásobování obyvatel vodou je budování **propojování nadregionálních vodárenských soustav** s více zdroji vody. Opatření individuálního hospodaření s vodou, snížení podílu zpevněných nepropustných ploch, retence a recyklace vody je určitě podpůrnou aktivitou, ovšem pro vlastní posílení vodních zdrojů nestačí.

Hlavním problémem zůstává současné **hospodaření s dešťovou vodou**, která je v naprosté většině případů během dešťových srážek odváděna buď přímo oddílnou kanalizací do vodních útvarů či jednotnou kanalizací na místní čistírnu odpadních vod a následně do vodotečí. Tento způsob hospodaření s dešťovou vodou je dlouhodobě neudržitelný, neboť přispívá k rychlému odvádění srážek mimo území České republiky a v případě menších vodních toků tak dochází k pravidelným hydraulickým stresům, které poškozují koryta řek a vodní společenstva. Z těchto důvodů je nutné více využívat retenci a zasakování dešťových vod přímo v místě jejich dopadu. Pokud jsou srážkové vody odváděny kanalizací pro veřejnou potřebu, podléhají obecně zpoplatnění, a to ve výši stočného, které je platné v příslušné lokalitě. Za subjekty nemající povinnost dle zákona o vodovodech a kanalizacích platit za odvádění srážkových vod (vlastníci dálnic, silnic, místních a účelových komunikací veřejně přístupných, ploch drah celostátních a regionálních, ploch nemovitostí určených k trvalému bydlení a domácností) ovšem platí v konečném důsledku poplatky za čištění dešťových vod občané a podnikatelé napojení kanalizací na čistírny odpadních vod v cenách stočného, přestože žádné srážkové vody do kanalizace nevypouštějí nebo dokonce v případě podnikatelů za srážkové vody platí. Bilančně je objem čištěné odpadní vody v České republice dvakrát vyšší než objem fakturovaného stočného a spotřebitelé tak platí za jiné znečišťovatele. Je zvláštní, že tato

diskriminace občanů připojených na kanalizaci a platících za ostatní čištění dešťových vod ještě nevyvolala nevoli obyvatel. **Odstranění výjimek výrazně až o třetinu sníží cenu stočného** a umožní rychlou změnu chování zpoplatněných subjektů, které přikročí k výstavbě retenčních nádrží a vsakovacích míst, s budováním oddílné kanalizace. Dešťové vody poté neskončí na čistírnách odpadních vod a dojde sekundárně i k posílení zdrojů vody.

Navrhované dotace na záchyt a využití dešťové vody od Ministerstva životního prostředí, respektive Státního fondu životního prostředí v domácnostech jen svědčí o neschopnosti státu řešit problematiku rychle, zásadně a globálně. Stačí přece respektovat zásadu, že za službu, to je odvedení a vyčištění dešťových vod platí všichni – bez diskriminujících výjimek. Mimochodem, stočné se počítá na základě měřeného vodného. Využití dešťové vody v domácnostech bude znamenat, že za navýšené stočné nebude platit daná domácnost či nemovitost, ale všichni spotřebitelé připojeni na kanalizaci v regionu. Další diskriminační výjimka, tentokrát iniciovaná státní dotací.

Pro zajištění financování obnovy vodárenského majetku, to je sítí a technologií, pro zabezpečení trvale provozuschopné infrastruktury, **bude nezbytné posílit roli dvousložkové cenu vody**, která je vyjádřením solidarity a participace všech spotřebitelů na nákladech spojených s údržbou a obnovou vodárenského majetku. Významně bude muset narůst pevná složka ceny vodného a stočného.

Ve dvousložkové ceně vody platí dnes spotřebitel v některých regionech ročně zhruba několik korun až tisíc korun za vodné a stočné (podle průtoku vodoměru) jako pevnou část a podstatně vyšší část podle skutečné spotřeby. Samozřejmě spotřebitel – chatař nebo chalupář s odběrem deseti kubíků za rok a platící za pevnou složku pět set korun ročně zaplatí za kubík vody (bez stočného) devadesát korun. Panelový dům se 300 obyvateli zaplatí za pevnou složku 4 000 korun za rok, to znamená, že pevná složka na jeden kubík zvyšuje cenu vody pouze o 40 haléřů. Cena vodného je potom při průměrné spotřebě 40 korun a 40 haléřů. Uvedu příklad: náklady spojené s připojením vodovodu, jeho osazením technologiemi, měřením a údržbou do srovnatelných objektů jsou stejné, je-li spotřeba vody v jednom z nich desetkrát nižší než v druhém. V blízké budoucnosti dojde k podstatnému navýšení pevné částky za vodné a stočné, během dvaceti let bude zřejmě nadpoloviční částí ceny vodného a stočného, zatímco cena za objem spotřebované a odkanalizované vody, tedy druhá variabilní složka, bude složka méně významná.

Způsobí to zdražení technologií, nutnost generovat více prostředků na obnovu vodárenských sítí a téměř malá možnost (nedojde-li ke změně legislativy v naší zemi), vzhledem k majetkoprávním vztahům a věcným břemenům, budovat nové vodovodní a kanalizační sítě a propojovat regionální vodovodní přívaděče. Jedině podstatné zvýšení pevné složky dovolí zachovat solidární cenu, jak je tomu na většině území naší země dosud. Solidární cena znamená jednotnou cenu v regionu, stejnou cenu vodného a stočného ve městě a na venkově. Dosud města a velké aglomerace dotují venkov.

Uvedu příklad: vodárenská společnost obsluhující 180 tisíc obyvatel má 33 tisíc přípojek (klientů, nebo smluv), z toho je jedna třetina na venkově. Tato třetina klientů se podílí na tržbách čtyřmi procenty, ovšem čerpá náklady ve výši 22 %. Přesto je cena vodného a stočného stejná ve městě i na venkově. Proč tedy solidární cena? Tam kde to pochopili, vědí,

že velká část obyvatel z venkova odjede ráno do škol a práce do měst a vrací se až večer. Celý den jsou odběrateli vodárenských služeb ve městě.

S hrozícím suchem se objevuje řada, mnohdy populistických a neodborných, návrhů na řešení zásobování obyvatel pitnou vodou. Jedním z návrhů je šetření pitnou vodou a zpoplatnění větších odběrů. Tento návrh je laický. Výrobci a dodavatelé pitné vody by naopak měli zvýhodňovat velké odběry vodárenských služeb, to je dodávky pitné vody a její následné odkanalizování. Vodovodní a kanalizační sítě a technologie jsou v optimálním stavu při jejich běžném využívání, to je při dostatečném průtoku pitné nebo odpadní vody. Při malých průtocích a při jejich kolísání dochází k rychlému opotřebení technologií a sítí.

Stejně neodborné je dotování vrtů na vodu v obcích. Nebudu dlouze rozvádět nezbytnost obvykle geofyzikálního průzkumu a ochranu hydrogeologického profilu. Nikdo přece nemůže při amatérském postupu zajistit, že voda z vrtu bude vhodná pro výrobu pitné vody. Navíc **zájem státu by mělo být napojit co nejvíce obcí na veřejnou síť a propojením systémů řešit lokální sucho.** Namísto toho dotace do vrtů, stejně jako evropské dotace díky nedobré metodice Státního fondu životního prostředí, kdy je získání dotací podmíněno rozdělováním aglomerací, vede k atomizaci vodárenství, to je nárůstu počtu vodárenských provozovatelů a vlastníků. Čím menší vodárenská společnost, tím horší vodárenské služby, tím nižší efektivita a tím větší obtíže při řešení sucha.

Ještě slovo k evropským dotacím do vodárenství. Většina z nich je málo efektivní, z dlouhodobého hlediska a s ohledem na potřebu českého vodárenství ve výši 20 miliard korun ročně na obnovu, málo významná. Stát by neměl připustit dotace do vybydlených vodárenských sítí, do obcí, které dlouhodobě nedaly do obnovy ani korunu. Žádné dotace by neměly mířit do obcí, kde populisticky drželi cenu vody velmi nízko a nevytvářeli fond obnovy. **Dotace musí směřovat k velkým vodárenským společnostem, které zajistí dodávky vody veřejným vodovodem do těchto obcí.** Dotace musí směřovat do obnovy a konstantní provozuschopnosti vodárenských přivaděčů, do výstavby nových přivaděčů umožňující propojit regionální vodárenské systémy zásobující dnes v České republice 7 miliónů obyvatel. Nikoli řešit vodovod nebo kanalizaci pro několik stovek lidí.

Voda je levná, musíte si pro ni ovšem dojít s vědrem k řece, k rybníku nebo k prameni. Chcete-li ji mít kvalitní kdykoliv doma k dispozici, chcete-li, aby byla po použití odkanalizována, vyčištěna a navracena do přírody, musíte za to zaplatit. Přesto je to poměrně levná záležitost. Nechceme se přece připravit o dnes samozřejmé pohodlí mít dostatek kvalitní pitné vody z kohoutku, kdykoliv ji potřebujeme. To přece není nutné, musíme jen zajistit dostatek surové vody pro její výrobu. Stěžujeme si přesto na to, že cena vodného a stočného je drahá. Obviňujeme vodárenské společnosti, především ty se zahraniční účastí, z odvádění výnosů do zahraničí a z nedostatečných investic. Tvrdíme, že smlouvy jsou špatné. Před třiceti lety byla v Československu voda skoro zadarmo, stejně tak chléb a cesta vlakem nebo autobusem. Kdo z vás, kritiků, ty smlouvy četl? Že jsou tajné? Nejsou, najdete je na obchodním rejstříku. Myslíte, že města a obce, které získaly podíly ve vodárnách počátkem devadesátých let, kdy se vody stát rád zbavil, byly negramotné při tvorbě smluv? Teď jsme všichni chytřejší, sice mnoho nevíme, ale bulvár a ČT říkají, že voda je drahá. O tom, že stále generuje cena vody málo na obnovu majetku neříkají nic.

Vzpomínáte si, v jakém žalostném stavu bylo české vodárenství před čtvrtstoletím? Přezaměstnanost, neobornost, neefektivnost. V čem jsou smlouvy o nájmu a provozování nevýhodné a pro koho? Pro obecní akcionáře, protože vodárenství málo vynáší? Pro investora, protože návratnost investic není pod deset let? Pro zaměstnance vodáren, protože už jich není potřeba třicet tisíc a stačí jenom dvacet tisíc? Jsou nevýhodné pro stát, protože z každé koruny vydané za vodné a stočné získá na odvodech, poplatcích a daních jen přes 40 haléřů? Ano slyšíte dobře – přes čtyřicet haléřů z každé koruny za vodné a stočné. Statistiky cenotvorby, které dlouhodobě prezentujeme, jednoznačně ukazují, že na výši ceny vodného a stočného se podílí velkou měrou i poplatky, které putují státu. Dlouhodobě proto říkáme, že by se mělo snížit DPH poplatků za vodu a očekáváme to od politiků.

Každý státní úředník chce z vodného a stočného více a více. Navrhuje zdražit surovou vodu – povrchovou i podzemní, nesmyslně s odkazem na neexistující evropské parametry zvyšuje poplatky za vyčištěnou vodu a stanovuje cenu likvidace kalu. Protislužba? Žádná. Cíl? Vybírat a přerozdělovat... Promiňte mi krátkou vsuvku o smlouvách, patří do mého vystoupení, protože popisuje stav současného stavu českého vodárenství.

Přes značnou roztržitost a lokální zanedbalost sítí a technologií je vodárenství v této zemi v dobrém stavu. Zatím. Především ve velkých aglomeracích je kvalita vodárenských služeb na světové úrovni, podle posledních několika ročních zpráv Státního zdravotního ústavu, který kvalitu pitné vody v Česku monitoruje, je kvalita vody velmi dobrá. Právě velké aglomerace s velkými vodárenskými společnostmi a s možností alternace zdrojů jsou schopny nejlépe čelit případným rizikům spojeným se suchem.

Vody, surové vody, především povrchové je u nás dost. Špatně s ní hospodaříme, nedovolíme jí, aby se vsákla, neumíme ji na našem území zadržet v přehradách a nádržích. Hledáme, vymýšlíme a navrhujeme drobná zlepšení. **Tím zásadním, zadržet vodu v krajině se zabýváme velmi okrajově.**

Přeji vám všem, i vašim potomkům, dostatek kvalitní pitné vody z kohoutku.
Děkuji za pozornost.

František Barák, předseda představenstva SOVAK ČR